

אורה ושמחה

דיני ומנהגי ימי הפורים

מחנאן רבי משה אהרן דחסיס פיאצנה זצ"ל
מחכמי ליורע בן דורו של תחיד"א

אורר ועמל

* דיני ומנהגי ימי הפורים *

מהגאון רבי משה אהרן רחמים פייאצה זצ"ל
מחכמי ליורדנו בן דודו של החיד"א

מהדורה מתוקנת ומחודשת עם אור שמח
בו מקורות ציונים הארות והוספות

בשנת
וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב
מרדכי אליהם

תשפ"ב

אמיתת עיונים - וענינים, חשבם בהפך ראשונה, אם בעיוני, אם במעשי.
כמ"ש הרב מוהר"י עראמה ז"ל (עקדת יצחק גרלשית פרשת וילא) שער ב"ה"ט.

והטעם לזה, יען שהשכל הנשפע עלינו מהשי"ת, הוא הדיבוק שבינינו
ובינו, וזהו כוונת הכתוב באמרו (גרלשית א כו): 'נעשה אדם בצלמנו
בדמותנו', כמ"ש כת הקודמים. מכל מקום מגיע לך שם תפארת

אור שמח

ט. וזה חלק מדבריו (סס): "כמו שחוייב אל
הכח המדמה להכזיב הרבה מדמיונותיו מפני
מופתי השכל וגזרותיו. כן יתחייב זה השכל
להכחיש קצת משפטיו ודיניו מפני ההוראות
האלהיות הנאצלות עליו... הנה כמו כן יקרה
אל השכל האנושי כי כל מה שישלים עיוניו
ויקיף בדעתו הנמצאות הכוללות ויתעצמו
השגותיו בכל מה שאפשר לו ההשגה עליו כבר
יוצץ עליו אור הרוח האלהי ויעזרהו לדעת
גדולות לא יחשוב ולראות נפלאות לא חשב
ולא ידע ויישריהו אל הכרת אמתת עיונים
וענינים חשבם בהפך".

י. כ"כ הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פ"א) וז"ל:
"הלא ביארתי לך, שזה השכל אשר שפע עלינו
מהשם יתעלה, הוא הדבוק אשר בינינו ובינו,
והרשות נתונה לך אם תרצה לחזק הדבוק הזה
- תעשה, ואם תרצה להחלישו מעט מעט עד
שתפסקהו - תעשה. ולא יתחזק זה הדבוק רק
בהשתמשך בו באהבת השם ושתהיה כונתך
אליה כמו שבארנו, וחולשתו תהיה בשומך
מחשבתך בדבר זולתו. ודע שאתה ולו היית
החכם שבבני אדם באמתת החכמה האלהית,
כשתפנה מחשבתך למאכל צריך, או לעסק
צריך, כבר פסקת הדבוק ההוא אשר בינך ובין
הש"י, ואינך עמו אז וכן הוא אינו עמך, כי
היחס ההוא אשר בינך ובינו כבר נפסק בפעל
בעת ההיא, ומפני זה היו מקפידים החסידים

על השעות שהיו בטלים בהם מלחשוב בשם,
והזהירו ממנו ואמרו, אל תפנו אל מדעתכם,
ואמר דוד: 'שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל
אמוט', הוא אומר איני מפנה מחשבתי ממנו,
וכאלו הוא יד ימיני אשר לא ישכחה האדם
כהרף עין לקלות תנועתה, ומפני זה לא אמוט,
כלומר לא אפול. ודע שמעשה העבודות האלו
כלם, כקריאת התורה, והתפלה, ועשות שאר
המצות, אין תכלית כונתם רק להתלמד
ולהתעסק במצות הש"י ולהפנות מעסקי
העולם, וכאילו אתה התעסקת בו יתעלה
ובטלת מכל דבר זולתו, אבל אם תתפלל
בהנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב
במקחך וממכרך, ותקרא התורה בלשונך ולבך
בבנין ביתך, מבלי בחינה במה שתקראהו, וכן
כל אשר תעשה מצוה תעשנה באכריך, כמי
שיחפור חפירה בקרקע או יחטוב עצים מן
היער, מבלי בחינת ענין המעשה ההוא, לא מי
שציווה לעשותו, ולא מה תכלית כונתו, לא
תחשוב שהגעת לתכלית, אבל תהיה אז קרוב
ממי שנאמר בהם, קרוב אתה בפיהם ורחוק
מכליותיהם", עכ"ל. וכן מופיע בחידושי
אגדות למהר"ל (איו מופיע גרסא לונדון אלא גרסא
כשר כרך א עמ' יח) על הגמ' בסוטה (ג.) 'אין האדם
עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות', וז"ל:
"כי האדם הוא דבוק בו יתברך, וכל זמן אשר
הוא דבוק בו ית' איך יבוא לידי חטא [כ]אשר
הוא דבוק בו, לכך א"א שיחטא רק אם נכנס

הנחמד 'ברכי אצולה' וכו', בבית ח"י שכתב: "ברכי צורת שכל בחרט אג"ש נתונה, את שם צור מכין עולם ואין קצונו לתבונה, צדק יקראו ואמונה צדיק אתה ה"ה.

זאת היא הבנין המפואר שבנית בדביר שכלך, למאוס ברע ובחר בטוב במה שהוא טוב, וחבקת וחשקת ללפות את שלשה עמודי התורה, עמודים יקרים עיקריים, אשר כל בית ישראל נכון עליהם, והם מחושקים כסף. המה: (א) מציאות ה', (ב) תורה מן השמים, (ג) ושכר ועונש. והאמת בהם באמונה שלמה בלי שום ראייה ומופת. אע"פ שרבו כמו רבו המופתיות עליהם. ואף שאין להפלא מזה, מאחר שחכמת ובחרת לך לאב ולחבר ג: ולמורה, הוא השכל, שהוא צופה ומביט בדברים המושכלים והדקים בעצמם, ובעצם אמתותם, ולא יצטרך להשיגם בדמיונות ומשלים, שיהיו נשואים בחומר. שכל מה שישלים עיוניו ויתעצמו השגותיו בכח האפשרי, בדבר שאפשר לו ההשגה(ח). כבר יוצץ אליו אור הרוח האלהי, ויעזרהו לדעת גדולות - לא יחשוב, ולראות נפלאות - לא ידע, ויישירהו אל הכרת

אור שמח

ו. ע"פ הכתוב: (שמות כו יז) "כָּל עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְזֵהָב כֶּסֶף וְזֵהָב נְחֹשֶׁת".

ז. כן כתב רבי יוסף אלבו בספר העיקרים (מאמר א פק י) וז"ל: "התחלות הדת האלהית בכלל הן ג', הא' מציאות השם, והב' תורה מן השמים, והג' שכר ועונש, ואלו הג' אין לספק בהן שהן התחלות הכרחיות לדת האלהית במה שהיא אלהית, לפי שאם נשער סלוק אחד מהן תפול הדת בכללה, וזה מבואר מעניינם, כי אם לא נאמין מציאות השם המצוה הדת, אין שם דת אלהית, ואף אם נאמין מציאות השם, אם אין תורה מן השמים אין שם דת אלהית, ואם אין שם שכר ועונש גשמי בעולם הזה ונפשי בעולם הבא, למה זה תסודר דת אלהית..." ח. מלשון לישר.

ואם לא ידבר בו, כמו שצוה החשובים, ונאמר להם אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה".

ד. הפיוט בשלמותו מובא בדיואן מהדורת בראדי תשל"א (עמ' 257), וכן מודפס במחזור יוה"כ לפני תפילת נעילה.

ה. פזמון של הפיוט הוא 'ברכי נפשי את ה'", ובכל בית ובית פונה אל הנפש שתברך את ה'. ופירוש בית זה (כפי המופיע במחזור המטאור ליוה"כ הולמ לאר הספר עמ' מתקסס) "נפשי שהצורה - השכל שלה נתונה וחקוקה בדמות אנושית - ברכי את ה' החזק המבין ואין קץ לתבונתו וקוראים לפניו בצדק ואמונה, צדיק אתה ה'". וכוונת רבינו להוכיח ממה שאמר שהשכל חקוקה בדמות אנושית, היינו שהיא באופן מצויר ומוחש.

בְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת – קורין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֲלֵא שֶׁהַכִּפָּרִים
מְקַדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה:

ב. בִּיצֵד?

חַל לְהִיּוֹת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשָׁנִי – בְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת קורין
בו בַּיּוֹם, וּמִקְפּוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

חַל לְהִיּוֹת בְּשָׁלִישִׁי אוֹ בְּרַבִּיעִי – בְּפָרִים מְקַדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה
וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת קורין בו בַּיּוֹם, וּמִקְפּוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

חַל לְהִיּוֹת בַּחֲמִישִׁי – בְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת קורין בו בַּיּוֹם,
וּמִקְפּוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

חַל לְהִיּוֹת עָרֵב שַׁבָּת – בְּפָרִים מְקַדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וְעִירוֹת
גְּדוּלוֹת וּמִקְפּוֹת חוֹמָה קורין בו בַּיּוֹם.

חַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת – בְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת מְקַדִּימִין וְקורין לְיוֹם
הַכְּנִיסָה, וּמִקְפּוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

חַל לְהִיּוֹת אַחֲרֵי הַשַּׁבָּת – בְּפָרִים מְקַדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וְעִירוֹת
גְּדוּלוֹת קורין בו בַּיּוֹם, וּמִקְפּוֹת חוֹמָה לְמָחָר:

ג. אִיזוֹ הִיא עִיר גְּדוֹלָה?

כָּל שֵׁשׁ בָּה עֲשָׂרָה בְּטָלָנִים; פָּחוֹת מִכָּאן – הֵרִי זֶה כֶּפֶר. בְּאֵלֹ
אֲמָרוּ: מְקַדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין. אָבֵל זְמַן עֲצִי כֹהֲנִים וְחִשְׁעָה
בָּאֵב, חֲגִיגָה וְהִקְהָל – מְאַחֲרִין וְלֹא מְקַדִּימִין. אָף עַל פִּי שֶׁאֲמָרוּ
מְקַדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין – מִתְרִין בְּהֶסְפֵּד וּבִתְעֵנוּת וּמִתְנֹת לְאֲבִיוֹנִים.

היה רבי יהודה, אימתי? מקום שנכנסין בשני ובחמישי. אבל מקום
 נכנסין לא בשני ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה:
 וקראו את המגלה באדר הראשון ונתעברה השנה - קורין אותה
 באדר השני, אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת
 המגלה ומתנות לאביונים:

ה. אין בין יום טוב לשבת, אלא אכל נפש בלבד.

אין בין שבת ליום הכפורים, אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו
 בקרת:

ו. אין בין המדר הנאה מחברו למדר ממנו מאכל, אלא דריסת
 הרגל וכלים שאין עושין בהן אכל נפש.

אין בין נדרים לנדבות, אלא שהנדרים חייב באחריותו, ונדבות אינו
 חייב באחריותו:

ז. אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש, אלא קרבן.

אין בין מצרע מסגר למצרע מחלט, אלא פריעה ופרימה.

אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת
 וצפרים:

ח. אין בין ספרים לתפלין ומזוזות, אלא שהספרים נכתבין בכל
 לשון, ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית.

י. שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא
 יונית: